

Zalaszentgrót elhelyezkedése és réges-régi történelme

Zalaszentgrót Zala vármegye északkeleti részén, a Zalaszentgróti járásban, a Zala folyó völgyében elhelyezkedő város, a Zalai-dombságban (Nyugat-Dunántúlon), a Zalaapáti-hát területén. A településhez tartozik Kisszentgrót, Tüskeszentpéter, Csáford, Zalakoppány, Zalaudvarnok és Aranyod településrész. Türijétől délre, a Csáfordi magaslat lábánál található, Keszthely és a vármegyeszékhely, Zalaegerszeg között egyenlő, majdnem 30 km távolságban.

Az 1984. január 1-jén újra városi rangot kapott település majdnem a Zala-folyó kanyarulatánál, a folyó középső folyásánál, a zalai dombok szelíd ölelésében, a folyó két partján elterülő virágos, ártéri rétek, kaszálók és szántóföldek között terült el már a 19. században is, korábban is virágzó erdők és szőlők környékén. Történelmére több műemlék és műemlék jellegű épület is utal, valamint az itt végzett ásatások korabeli emlékei.

A szép fekvésű, a Zala folyó mindkét partján elterülő helyszíne már időszámításunk előtt is - a kor adottságaihoz mérten - gyéren lakott volt, melyre utalnak az ásatások során előkerült csiszolt kőbalták, római kőkoporsók és tárgyak, fejlett technikájú kelta kardok, fegyverek, szerszámok és ékszerek.

Csáfordról rézkori leleteket (aranykorongok) és a területen La Tène (késő vaskori) sírokat fedeztek fel (vaskard). Darnay Kálmán szerint feltételezhetően Zalaszentgrót területe (polgárvárosi homokbánya helye) átmeneti kelta szálláshely lehetett az előkerült gazdag tárgyleletek (például kardok) alapján.

Kutatások már 1895 óta folytak a településen, történelmének jobb megismerése, az itt élő népek emlékeinek napfényre hozása céljából. 1945-ben sajnos az addig előkerült leletek jelentős része megsemmisült.

Az időszámításunk szerint 5. századig Zalaszentgrótnál római postaállomás lehetett a Sophiane (Pécs) és Savaria (Szombathely) közötti útvonalon. Az Itinerarium Antonini (Augustus korabeli római állomásjelző „útikönyv”) említi Maestriana-ként (Valcumtól /az akkori Fenékpusztától/ „30 mille passus” távolságra). A római kort kő- és téglapépítkezés, importkerámia-, üveg-, sírkőleletek jellemezték. A korból sírok, pénzek, épületmaradványok kerültek elő, jelezve hogy a 2-4. században itt már jelentős település volt. A település földrajzi adottságai miatt és az útvonalon kereskedelmi jelentőségű lehetett, termékeny és könnyen művelhető területen.

A népvándorlás korában többféle nép, törzs megfordult, sátorozott a területen (germánok, hunok, avarok, frankok).

Zalaszentgrót azon ritka Zala megyei települések egyike, melynek sírleleteiből a Keszthely-környéki avar, szláv kultúra emlékei (például S-végű hajkarikák) kerültek elő. Az őslakosok leletei keveredtek a 10. századból 1958-ban feltárt sírok magyar emlékeivel.

A magyar honfoglalók a 10. század közepén alapították meg itt falujukat. A régészeti leletek tanúsága szerint Szentgrót területét már a 9. század közepe óta magyarok lakhatják.

Valószínűleg Bulcsú vezér törzse telepedett le Zalaszentgrótnál a 10. század közepén. A horka tisztségviselő törzsének egyik ága lehetett az a Túrje nemzetség, mely ezen a vidéken foglalt helyet, az itt lévő helységek, Túrje-Zalaszentgrót a nemzetség nevét vehették fel. A Zalavölgy a mai Batyk-Túrje-Szentgrót közt elterülő sík és termékeny térsége a lovas-nomád Túrje nemzetség legkedvesebb helye lehetett, mert itt az ősmagyar életmódot folytathatták: télen a Zala-folyó mellé húzódtak, ahol halásztak, vadásztak, a nyarat lovaikkal végigsátorozhatták és legeltethették a sík vidéken.

A nomád életmód a 11. század folyamán szűnőfélben volt, így kialakultak az állandó települések a régi katonai, kereskedelmi utak mentén templommal és várral.

A város nevét templomának védőszentjéről, Szent Gerhartról (Gellért) kapta. A város első említését, téves adatok alapján, a helyi hagyomány 1083-ra teszi. Ebben az évben avatták szentté Csanádon a vértanúhalált halt Gellért püspököt. Feltételezések szerint ekkor szentelték fel itt a templomot, és már a kővár is állt. A feltevés Pray György 1770-es tanulmánya (Pray-kódex), majd Koller Ignác 1857-es tanulmánya alapján született. A kalocsai és a pécsi püspökök között 1083-ban létrejött püspök megyei határrendezés alkalmával Zalaszentgrótról Szent Gróth néven tesz említést a Pray-kódex. 1983-ban a település megünnepelte az évfordulót.

Az írásos emlékekben azonban csak 1247-ben (IV. Béla, „az országépítő király” uralkodása idején) találkozunk először a város nevével. A Túrje nemzetségbeli Dénes bán, korábbi nádor Szentgróton négy telket, két malmot és a Zalán lévő vám felét adta a türjei monostornak. A város ezután a Túrje nemből származó Szentgróti család birtokközpontjává vált. A Szentgrótiak udvarházuk köré fallal körülvett erődítményt emeltek – írja Zala megye kézikönyve a rendszerváltás után. Holub József szerint IV. Béla király 1268/69. november 25-én itt adta ki egyik oklevelét.

„Miként nevezhették az első magyar telepesek falujukat, okleveles források hiányában nem tudjuk. 1247-ben Scengerohlt, majd 1346-ban „de Sancto Gerard” névalakban fordult elő a város neve.”

A szerzetesrendek ezen a környéken is letelepedtek, mint a premonstreiek (Túrje) és a ferencesek, majd szalvatoriánusok Szentgróton (melynek szép emléke az ebből a korból fennmaradt kissezentgróti Romtorony (polgárvárosi kolostorrom)).

„A település plébánosát 1333-ban említik a források, de a 17. században protestánsná lett a környék, és az maradt a 18. század elejéig. Középkori védőszentjének emlékét a mai napig nevében őrzi a város.” – írja Vikár Tibor helytörténész. „1715 után a szentgróti plébániát újjászervezték, és az evangélikusoktól elvett templom helyén 1753–1758 között újat építettek, a templomot Árpád-házi Szent Imre tiszteletére szentelték. Valószínűleg azért, mert a templom építését támogató Batthyány Imrének köszönték meg a katolikus hívek a tetemes anyagi segítséget, Szent Imre herceg ugyanis Batthyány Imre névadó szentje volt.

Szent Imre nevelője egykoron Szent Gellért volt. Így Szent Imre sok szállal kötődik Szent Gellérthez.”

1397-ben már mezővárosnak (oppidiumnak) mondták Szentgrótot, Szent Balázs napján országos vásárokat tartottak itt. A 12. században végleg felépült a stratégiai fontos helyen, a Zala folyó mellékágai által körbevett „szigeten” Szentgrót vára, melyet okleveles források 1299-től említene. Valószínűleg a tatárjárás után, Fülöp, esztergomi érsek volt az építtető. A török veszedelem megnövekedésével megerősítették és az egyik legfontosabb végvár a Dunántúlon. Kanizsa 1600-as eleste után stratégiai szerepe megnőtt. Közel 600, részben lovas, részben gyalogos őrségből állt, akik saját költségükön éltek, katonáskodtak és minden adótól mentesek voltak. A várhoz a 16. századtól már több mint 10 falu tartozott. Körbevette a hóstát (külváros), ahol a különböző társadalmi rétegek laktak, volt piactere is. A Polgárváros elkülönült terület volt. A 17. században hajdúk voltak a vár lakói.

A város birtokosai között a Szentgróti család nevével gyakran találkozunk. A család a Türje nemzetség egyik ágát képviselte, és Szentgróton építette ki birtokközpontját. Szentgróti János 1456-ban Zala vármegye alispánja volt.

Luxemburgi Zsigmond többször is megfordult itt: 1415. június 25-én, és 1423. november 13-án Szentgróton (ZentGyrolth) adott ki oklevelet.

A mohácsi vész után az új földesurak, (1433-ban a Szentgróti családba házasodott Hagymássyak) még inkább megerősítették a várat. A palánk (cölöpök közé döngölt agyagfal) védte. A hóstát palánkján kívül állt a középkori Kisutca a 13. századtól ferences kolostorral, román stílusú toronnyal és gótikus szentéllyel, mely ma is műemlék. A szentgróti kolostor templomából került elő egy sírkő, amin egy házaspár, Egervári Veronika és Béri István neve olvasható.

1550-51-ben Nádasdy Tamás levelezéseiben többször szerepel, hogy a törökök portákat égettek és raboltak Szentgróton.

1654-ben gr. Batthyány Ádám vette meg a területet. A mezőváros kuruc, horvát és rác hadak zsákmánya. A várban a törökvédő Zrínyi Miklós is megfordult 1651-ben.

Az 1690-es években elhanyagolták a várat és dűledezni kezdett. Helyébe épült Batthyány Imre és Ferenc idején 1767-1787-ben a Batthyány földesurak ma is fennálló késő barokk (copf) kastélya, mely a gödöllői Grassalkovich-típusú U-alakú, középrizalitos kastélyok szép mintája. A várromokon kastély épült, szép angolparkkal körülvetten. Az 1800-as években a Batthyány család reneszánsz stílusú faajtókat szerelt fel és ugyanilyen stílusú bútorokkal rendezte be a kastélyt. A bútorok jelentős része ma is megtalálható az épületben. A kastély utolsó tulajdonosai a Károlyiak voltak, akik a hercegi koronás címert az épület nyugati homlokzatán helyezték el. A címeren a következő latin felirat olvasható: FID ET VIRTUTE QVERE Magyarul: Hittel és reménnyel szerezz hírnevet. Falai között 1950 óta gyógypedagógiai intézet működik.

A települést 1711-ben 73 család lakta, a kolerajárvány ellenére Kanizsa és Keszthely városához hasonló népességű. 1767-ben Mária Terézia urbárium szerint a földesurak úrbéri szolgáltatásokra, robotolásra és kilenced fizetésére kényszerítették a szentgrótiakat, ami akadályozta a település fejlődését. Kézműipara és szőlőművelése viszont jelentős volt,

fő mezőgazdasági terménye, a szőlő úrbéri terhektől mentes volt: a 18. században a badacsonyi borhoz hasonlították Szentgrót borát.

1809-ben az elvesztett győri ütközet után a Meskó tábornokot üldöző francia csapatok június 18-án megszállták Szentgrótot.

A 18. században kezdett fellendülni a település gazdasága: iparosok, kézművesek települtek ide. Akkori birtokosa, gróf Batthyány Ferenc rendelete alapján több utca, új híd épült, megindult a környező mocsarak lecsapolása. 1830-ban mezővárosi rangra emelkedett.

A Reformkorban Batthyány Károly gróf és a Kehidán lakó Deák Ferenc, későbbi országgyűlési képviselő reformálták meg a községet, a virágzásnak induló Szent Grótot. A helyi olvasótársaság itt is megszervezte az első kaszinót (klubszerű társadalmi- és olvasó egyesületet könyvtárával), 1843-ban. Deák Ferenc, 1845-ben a szentgróti Védegylet alapítója 1846-tól volt tagja a kaszinónak, ekkor ajánlott fel 5 forintot a termének berendezésére. A kaszinó, mint társadalmi, irodalmi gyűlőhely kezdetben Pfeifer Ferenc nagyvendéglőjében volt, a könyvtár állománya 600 kötetből állt. A szabadságharc bukása után, 1849-től 1861-ig nem működött, végül 1905-ig állt fenn.

A 19. század második felétől jelentős építkezések folytak a városban: 1844-ben épült a díszes vámház és a nagyvendéglő, 1854-ben épült a jegyzőség, a Zala boltozott, négylyukú kőhídját 1844-46 között rabok építették Kugler Mihály, keszthelyi kőfaragó-kőműves irányításával.

1867-ben posta, 1883-ban távírda épült, illetve megindult a helyi kórház építése is.

1887-ben vált járási székhellyé, ahova 1892-ben érkezett meg a kereskedelem és az ipar fejlesztése céljából az első vonat Túrje felől, majd

1895-ben már Balatonszentgyörgy községgel is vasúti összeköttetésben állt. A vasúti munkálatok során kezdődtek az első régészeti ásatások is.

1896-ban óvoda (kisdédóvó) létesült, és ebben az évben bevezették a telefont a településre, mely csendőrrésszel és takarékpénztárral (1884-től) is rendelkezett. Plébánia-, körjegyzői- és anyakönyvi székhely volt. Nőegylete, kaszinója több száz kötetes könyvtárral, izraelita temetkezési és betegsegítő egylete volt, és társasköre. A túlnyomórészt katolikus vallású felekezet mellett, izraeliták, evangélikusok és reformátusok is laktak a várost. Széleskörű iparosság jellemezte. Több mint 2000 fős akkori lakossága és házainak száma az évek alatt emelkedett. Önkéntes tűzoltó egylete 1882-ben alakult meg. A századforduló után az 1910-es években saját hetilapja volt Zalavölgyi Hírlap néven. Zalaszentgrótnak 8 marhafelhajtással egybekötött vására volt.

A Batthyány és Károlyi családnak fontos szerepe volt a mezőváros, majd nagyközség életében. A királyi nagy Magyarországon is híres volt a gróf majorsága: elsősorban a gabona, szőlő és gyümölcstermesztés, a régi almások. A Polgárvároson kívüli lakosság, főleg Kisszentgrót és a többi településrész is a mezőgazdaságból élt. Emellett majdnem minden családnak volt szőlőbirtoka, ami a háború után is a TSZ-esítés után is megmaradt és csak a 80-as 90-es évek után indult hanyatlásnak.

1896 nyarán a korral lépést tartva a mezőváros nagyközséggé alakult. Zalaszentgrót is részt vett a Millenniumi ünnepségeken.

A sok áldozatot követelő első világháborút követően épült ki a nagyközség élelmiszeripara: gyümölcsfeldolgozó, tejüzem létesült itt. A második világháború ismét súlyos terhet jelentett, mintegy 262 fő polgári áldozat volt, köztük sok zsidó, akiket koncentrációs táborokba hurcoltak.

Zalaszentgrót Jelene a II. világháborútól napjainkig

A második világháború idején több száz lengyel menekült került a községbe, ahol második családot, szeretetet és barátokat találtak, mivel 1940-1944 között nagy lengyel menekülttábor működött itt és Zalabérben. A község gyakori vendége volt id. Antall József menekültügyi kormánybiztos, a későbbi miniszterelnök édesapja, a budapesti Lengyel Intézet vezetői, valamint Angelo Rotta érsek, pápai nuncius. A menekülttábor parancsnoka Hajdú István százados és rövid ideig Pataky Andor szobrászművész volt. A lengyeleket segítő zalai pedagógusok közül kiemelkedik a zalaszentgróti dr. Pogonyi Karola. Az akkori gimnázium iskolaigazgatója dr. Pogonyi Karola latin-német-magyar tanár volt és megtanult lengyelül, lakása pedig a lengyel értelmiségiek találkozóhelye lett.

A visszaemlékezők elmondása szerint a Károlyiak virágzó kastélyát a család 1945-ben hagyta el és emigrált az orosz csapatok bejövetele előtt.

A II. világháborút követő időszakban komoly fellendülés indult útjára. Államosították a meglévő üzemeket. A helyi élelmiszeripar nagymértékben fejlődött. Iskolák, gyárak, iparosodás, közintézmények jellemezték a nagyközséget. Az 1960-as évektől árutermelő szövetkezeti üzemek létesültek. Az urbanizáció következményeként sokan betelepültek munkahelyszerzés miatt a városba.

Az Uniferro zalaszentgróti vállalat, melynek termékei többször voltak BNV díjasak, ezenkívül jelentős volt a Faipari Szövetkezet, és a máig működő Rekord Ruhaiipari Vállalat. 1920-ban Károlyi Imre létesítette a táglagyárat, ekkor épült az Egészség Háza is. 1928-ban kezdett működni a Sajtüzem elődje, a vajgyár.

Az 1950-es években az országban elsők között létesült itt mezőgazdasági termelő szövetkezet. Jelentősségre tett szert a borpincészet, a sajtüzem és a sütőipari vállalat. Kiépült a vízmű, a szennyvíztisztító, a csatorna- és földgázhálózat és a központi antennarendszer.

A háború után az ipar fejlődése mellett, az Állami Gazdaság és a kényszer TSZ-esítés után az "Újbarázda Termelő Szövetkezet" adott munkát a lakosság egy jelentős részének.

1956-ban Varga Lajos nemzetőr és több zalaszentgróti- és környéki részt vett a felkelésben. 2016 októberében a Hősök emlékművénél Lajos bácsi még beszédet mondott. 2006-ban avatták fel a városban az '56-os emlékművet, Lelkes Márk szobrászművész alkotását.

1950-ben Kisszentgrótot, majd 1963-ban Aranyodot és Tüskeszentpétert a településhez csatolták. 1979-ig járási székhely, 1978 végén, amikor az addig Veszprém megyéhez tartozó Keszthelyt és a Keszthelyi járást Zala megyéhez csatolták, a Zalaszentgróti járást a Keszthelyibe olvasztották. Végül 1984-ben Csáford, Tekenye, Zalaudvarnok és Zalakoppány beolvasztása mellett várossá, egyben városkörnyéki központtá alakult a település. Szívesen emlegetik Zalaszentgrótot a "századik magyar városként".

A rendszerváltást követően a gazdasága jelentősen átalakult, megszűnt a helyi téglá- és sajtgyár, építőipari szövetkezet, és még több munkahely, ellenben megnyílt egy éticsiga-feldolgozó, mely révén nemzetközi hírnévre tett szert Zalaszentgrót. 1998 novemberében kerékpárutat adtak át Zalaudvarnok felé vezető út mellett.

Újjáépült a belváros, renoválták a városi emlékeket, 1999. augusztus 20-án adták át a megújult Szent István teret, a Szent István tér a Makovecz-iroda tervei alapján kapta mai formáját. Majd a régi Zala-parti strand helyett 2001-ben a Szent Gróth termálfürdő nyitotta meg kapuit Tüskeszentpéter zöld dombokkal körülvett határában, mely 2005-ben egy fedett fürdővel bővült. 2002 óta működik a településen a Coca-Cola Magyarország Kft. által épített, és tulajdonában álló Natur Aqua ásványvíz-palackozó üzem 2003-tól.

A 2010-es önkormányzati választás napján az 1984 óta Zalaszentgróthoz tartozó Tekenye ismét önálló községgé alakult.

A városi intézmények a környező települések igényeit is kiszolgálják. A város saját egészségügyi központtal, két óvodával, köztük napközi otthonos óvoda-bölcsődével rendelkezik. Öregek napközi otthonával (Kolping otthon), Szociális- és Gyermekjóléti Központtal is rendelkezik.

A város önkormányzatának döntése értelmében, a 2004-2005-ös tanévben a Csányi László és az 1899-ben épült Zrínyi Miklós Általános Iskolát összevonták. A város és környezete általános iskolásai így jelenleg a Deák Ferenc Általános Iskola, Gimnázium, és Alapfokú Művészeti Iskolában tanulhatnak.

Gimnáziumi és szakiskolai képzés az Asbóth Sándor Térségi Középiskola, Szakiskola és Kollégium Béri Balogh Ádám Tagintézményében folyt 1952-től a 2011-2012-es tanév végéig. Fontos volt az eladói és ruhaipari szakképesítése, az olasztanítás hagyománya és kulturális kapcsolatai, a fotószakköre és szakkörei, valamint az 1992-ben alakult angol dráma klubja. A korábban különálló iskola idővel a keszthelyi központú intézmény része lett, de önkormányzati határozat alapján a 2012-2013-as tanévtől beintegrálták a Deák Ferenc Általános Iskola, Gimnázium, és Alapfokú Művészeti Iskolába.

A Batthyány-kastélyban 1950 óta gyógypedagógiai intézmény működik, 1995 tavaszától Koncz Dezső Óvoda, Általános Iskola, Diákotthon, Különleges Gyermekotthon és Készségfejlesztő Speciális Szakiskola Zalaszentgrót néven.

A zalaszentgróti Erkel Ferenc Zeneiskola (1955-től) az 1966-67-es tanévtől működött önálló zeneiskolaként 2012-ig, amíg szintén be nem integrálták a Deák Ferenc Általános Iskola, Gimnázium, és Alapfokú Művészeti Iskolába. Zala megyében – Nagykanizsa és Zalaegerszeg után – ez volt a harmadik zeneiskola.

Zalaszentgróton régóta élénk táncélet zajlik. Legismertebb az 1982-ben alakult Szentgrót Táncegyüttes, de elismertséget szerzett az Avisura Táncegyüttes is feloszlásáig. Az utánpótlást a Kisbojtár és a Százszorszép gyermek néptánccsoportok nevelték ki, de modern tánccsoportok is működtek, melynek folytatása a Rose Dance moderntánc-csoport. A Kisbojtár néptánccsoporttal táncol a Cinege néptánccsoport is. Közös táncaik: Palatkai táncok és Kalocsai (lassú, friss) táncok. A Művelődési Központban fennálló Művészeti Iskola a pandémia után és a fűtésekorlátozással egy időben az Erkel Ferenc Zeneiskolába költözött.

A településen 1920-ban alapították a Zalaszentgróti Spartacus focicsapatot, amely 1994 óta Zalaszentgróti VFC néven működik. A városnak karate, és kézilabda egyesületei (hagyományai) is vannak. A Városi Sportcsarnokot 1989-ben avatták fel. Jelentős a sporthorgászat.

A csáfordi szőlőhegyben található Villa Negra épülete nyaranta festők és szobrászok alkotótáborának ad otthont.

A korábban a Korona Szálló patinás épületében működő, 1970 novemberében átadott művelődési központban rendszeresek a kiállítások, amelyekhez gyakran kulturális és sportnapok, illetve közel negyven éve Tárlat Kupa néven neves sakkverseny is kötődött. 323 férőhelyes színházteremmel és egyéb klubok és szakkörök befogadására alkalmas termekkel rendelkezik. A Városi Könyvtárban 70 ezernél több kötet található és mintegy 80 féle folyóirat.

A város kereskedelmi-, vendéglátó- és úthálózata az évek során folyamatosan fejlődik. A pandémia és a fűtésekorlátozás ideje ugyan nem tett jót, de emellett fejlődés- és jövőkép is jellemzi a várost. Közvetlen és csatlakozásos autóbusz-összeköttetése van a legtöbb várossal és Budapesttel.

Az ezredfordulótól fesztiválok, városbeli és városrészi rendezvények jellemzik a várost a kultúra és a hagyományőrzés jegyében. Jelentős a Városi Fúvószenekar hagyománya és szerepe.

A fejlődést a város pályázatokkal tudja elérni.

A lakosságszám tekintetében a szép környezetbe és természet közelbe több ideköltöző és itt letelepedő család ellenére - akiről a helyi folyóirat cikksorozatát közöl - minden évben valamennyivel csökken a város népessége, mely a fiatalok továbbtanulási „elvándorlásának” tudható be, ezért cél, hogy a helyi kultúra- és művelődés az ő igényeiknek is megfelelően színvonalas legyen és erősödjön a szakmai jövőképük. Az itt felnövő, hagyományosan élő és hagyományaikat ápoló családok igényeivel kell összhangban lennie a fiatalok otthonteremtésének.

Zalaszentgrót irodalmi említései

18-19. századi földrajzi- és útleírásokban (pl. Bél Mátyás (Zala vármegye leírása), Fényes Elek (Magyarország geográfiai szótára), Richard Bright: úti napló (Travels from Vienna through Lower Hungary – Utazás Bécsből a Dunántúlra)

Kisfaludy Sándor: Tátika című várballadájában

4-5. strófa: Czudar Judith, a szép özvegy,
Ezen nap nem volt otthon;
Deákjával Hagymásynál
Vígadozott Szent-Gróthon.

Vendégség volt Hagymásynál,
Kinek nagy volt értéke;
Özvegyűle ekkor nála
Szala egész vidéke.

Eötvös Károly: Deák Ferencz élete és családja, Révai testvérek, Budapest, 1905 (146. o.):

„Széchenyi a védegyleti mozgalom idején 1844-ben Deák híres szentgróti beszéde után egyszer ugyan ellátogatott Deákhoz Kehidára, de a birtokot megnézni akkor eszébe se juthatott.”

Gabányi János: Magyar várak legendái IV. kötetében, Budapest, Szent István Társulat, 1933 (194-209. o.) említi a Szentgróti várat és korabeli birtokosát.

A lengyelek tábori kiadványában irodalmi és történelmi írások születtek.

Németh László írásaiban előfordul a '60-as évekből (Az én katedrám, Esték Sümegen).

A '70-es években Moldova György több satirikus és társadalmi műveiben szerepel a település (Akit a mozdony füstje megcsapott, A tékozló koldus, A törekvők s a parasztok, Tetovált kereszt, Ellenszél, A jog zsoldosai).

A „Szerelmes Orsikám” című - A Nádasdyak és Szegedi Kőrös Gáspár levelezése - című kötetben (Szépirodalmi Kiadó, 1988) Nádasdy Tamás nádor és felesége, Kanizsai Orsolya levelezését olvashatjuk a 16. századból Sárvárról, melyben „Szentgerót”-ként megemlíti a korabeli, törökök által portyázott Szentgrótot. Kőszegi Imre ugyanezzel a címmel ifjúsági regényt írt 1983-84-ben.

Szilvási Lajos, aki korában többször is járt Zalaszentgróton író-olvasó találkozón Albérlet a Síp utcában című regényében (Szépirodalmi Kiadó, 1964) szintén említi Kanizsai Orsolya levelét Nádasdy Tamáshoz a török pusztításokról.

Bertha Bulcsu (aki szintén járt író-olvasó találkozón Zalaszentgróton) értekezést írt a zalaszentgróti könyvtárról – A fejedelem sírja felett című novellás könyvében (Szépirodalmi Könyvkiadó, 1980) – Gondolatok a zalaszentgróti könyvtárban címmel. (132. o.)

Tolnai Ottó: Wilhelm-dalok avagy a vidéki Orfeusz (Jelenkor, 1992) című szociografikus verses kötetében megemlíti a Nagy Sándor zalaszentgróti nyomdájában kiadott A hegedűkészítés művészete című, Tóth János hegedűkészítő mester könyvét.

Önéletrajzi forrásokban: Németh Zsigmond: Találkoztam nyelvekkel (Budapest, 2005), vagy Polgár Árpád műgyűjtő életrajzi könyvében (Egy polgár sorsa, Boook Kiadó, 2022).

Kortárs történelmi regényekben is előfordulhat, például a lengyel menekülttáborok kapcsán: pl. Tapodi Brigitta: A hajtű, Historycum, Budapest, 2019 (86., 144. o.)

vagy Maros András kortárs satirikus regényében Zaláról a Két-három dán című regényben. (XXI. Század Kiadó, 2020)

Cseh Viktor: Zsidó Örökség - Vidéki zsidó hitközségek Magyarországon című kultúrtörténeti munkájában ír Zalaszentgrótról is (Magyar Zsidó Kulturális Egyesület, 2021).

Versek is születnek, születtek Zalaszentgróton, vagy Szentgrótról (pl. Petrőczy Éva: A zalaszentgróti zsidó temetőben) és helyi írók, költők tollából. A zalakoppányi származású Benyó Judit testvéreivel, a festő-illusztrátor Ildikóval itt töltötte gyerekkorát, mely jól nyomon követhető verseiben is. Szili Péter szerezte a város himnuszát (Szentgróti dal), Kovács Sándorné Lukács Éva, a zalaszentgróti Nőklub vezetője díjnyertes novellát írt (Szőlőtőkék) és verseket, Kamuti Gyula (1935) nyugdíjas olasz-magyar szakos tanár verseket fordít és ír, Halász Veronika (1983) könyvtáros is ír verseket (Címtelen versek).

A Pannon Tükör című zalaegerszegi irodalmi folyóiratban többször jelennek meg versek, novellák, melyek említhetik a települést (például az iskoláit Zalaszentgróton végzett Gyimesi Endrétől (1952)).

Pécsi Györgyi (1958) irodalomtörténész, kritikus, az MMA Kiadó ügyvezetője Zalaszentgróton született.

Felhasznált Irodalom:

Az Osztrák- Magyar Monarchia írásban és képben – Magyarország IV. kötete, Magyar Királyi Államnyomda, 1896 (reprint)

Baráth Zsolt: Szentgrót végvárváros a XVII. században, doktori disszertáció, PTE, Pécs, 2022
<https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/34835/barath-zsolt-phd-2022.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Bilkei Irén: Szentgrót és birtokosai a középkorban, in: Zalai Múzeum 2015/22.

Ferencz Győző (szerk.): Zalaszentgrót, 1986

Kasza Sándor (szerk.) : Zala megye Kézikönyve, 1998

Kardos Sámuel: Adatok Zalaszentgrót történetéhez, Nagykanizsa, 1897

Kostyál László (szerk.): Fedezzük fel az 1000 éves Zalát!, Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága, 2009

Müller Róbert: Római-kori leletek Zalaszentgrótról, in: Zalai Gyűjtemény 6., Zalaegerszeg, 1976

Sámel József: Zalaszentgrót, a 100. magyar város, Zalaszentgrót, 2009

(Dr.) Szántó Imre: Megjegyzések a Balaton környéki „Avarkori” települések folytonosságának kérdéséhez [http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/2200/1/473-499 Szanto.pdf](http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/2200/1/473-499_Szanto.pdf)

Székelyhidi Vilmos: Zalavölgye, Zalaszentgrót, 1972

Székelyhidi Vilmos – Dr. Iványi Béla: A középkori Zalaszentgrót, Zalaszentgrót, (1955) 1972

Vándor László: Szentgrót vára. Kutatások a zalaszentgróti volt Batthyány kastély területén, in: Zalai Gyűjtemény 8. Zalaegerszeg, 1978

Várlexikon: Zalaszentgrót <https://varlexikon.hu/zalaszentgrot>

Vikár Tibor (ZAOL): Mikor volt Szentgrót első említése? <https://www.zaol.hu/helyi-kozelet/2019/06/mikor-volt-szentgrot-elso-emplitese>

Zalaszentgrót (Wikipedia) <https://hu.wikipedia.org/wiki/Zalaszentgrót>